

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Hierop volgde ik een parallelle lezing gegeven door Quin Van Dam over *De huisarts en de dood*. Op interactieve wijze en met behulp van een praktische oefening per twee deelnemers werden we klaargestoomd voor dit bijzondere onderwerp. De spreker sloot hierbij aan bij de kritiek van Yalom op Freud die de doodsangst herleid had tot secundaire angst waardoor de reële betekenis van de dood en de hiermee gepaard gaande primaire doodsangst in de psychoanalytische theorie onvoldoende benadrukt werd. Ook in de maatschappij waarin wij nu leven lijkt de dood als het ware gemarginaliseerd te zijn waardoor onze taal over de dood sterk verpauperd is. Van Dam hield een sterk pleidooi om doodsangsten effectief tegen het licht te houden om vandaaruit op gepaste en gedifferentieerde wijze tegemoet te kunnen komen aan verschillende behoeften van patiënten. Volledig in lijn met de psychoanalytische traditie legde hij daarna de nadruk op het proberen te begrijpen en niet op het oplossingsgericht denken. Aldus stelde hij een existentiële psychoanalytische benadering voor. De andere parallelle lezingen handelden over *Overdracht en tegenoverdracht in de huisartspraktijk* en *Een psychoanalytische visie op seksverslaving*. Tijdens het afsluitend gesprek vond nog een levendige discussie plaats rond het delicate thema verslaggeving tussen huisarts en psychotherapeut. Als constructieve oplossing werd voorgesteld om de patiënt te betrekken in deze delicate evenwichtsoefening tussen absolute vertrouwelijkheid en behoefte aan verslaggeving aan de verwijzer. De 'take-home-messages' kregen een erg concrete vorm, aangezien iedere deelnemer het laatste nummer van *Psychoanalytisch actueel* op het einde van de middag meekreeg waarin de bijdragen van de verschillende sprekers van die dag uitgegeven werden. Het nalezen van deze teksten kan een verdere reflectie over deze namiddag enkel ten goede komen.

Aanvullend is nog een praktijk-workshop georganiseerd op een aparte namiddag waarin onder andere de Balintmethode voor intervisie is voorgesteld.

Ik durf te hopen dat het enthousiasme van de organisatoren, voelbaar in de zorgvuldige voorbereiding en organisatie van deze leerzame studiemiddag, ertoe zal bijdragen dat psychoanalyse in brede zin opnieuw meer tot zijn recht kan komen in de klinische praktijk. Want daar gaat het tenslotte om, dat patiënten de juiste behandeling kunnen krijgen, zoals Frans Schalkwijk heeft gezegd: 'Kort als het kort kan, lang als het moet!'.

⟨ *Bij de Tijd* ⟩

Verslag van

Symposium De Toekomst van een Bewogen Verleden [Amsterdam, 24 maart 2017]

ROBERTE KOLTHALS-ALTES

Michel van Veen introduceert de dag met aandacht voor de locatie, het hotel Krasnapolsky: 'Een soort leeftijdgenoot van de psychoanalyse, modern eind negentiende eeuw en met vele transformaties meegegaan in zijn tijd'. Anno nu is het een comfortabele locatie midden in de chaos van het centrum van Amsterdam en in die zin net zo tijdloos. Wat houdt meegegaan met onze tijd precies in? Van Veen stipt het aanhoudende dilemma aan dat psychoanalytici zich richten op wat ontkend wil worden, iets wat intrinsiek menselijk is en springlevend. In het boek onder redactie van Commissie Geschiedenis, de organisatoren van deze dag, is in drieëndertig interviews aan de hand van de vraag 'Wat drijft psychoanalytici?' dit thema leidend geweest. De dilemma's zijn zeker tijdloos, luisterend naar de getuigenissen van deze dag: splinging in de gelederen en de strijd om maatschappelijke en academische erkenning. De dag begint

in de gemoedelijke sfeer van een polygoon-journaal met een film uit 1982: Een compilatie van een opname tijdens een kandidatenweekend: Frans Verhaeghe interviewt mevrouw Lampl-De Groot, opleider en Jaap van der Leeuw, oud-voorzitter. Met vriendelijke glimlach en autoritaire toon, zoals Brinkgreve het later treffend zou verwoorden, gaf mevrouw Lampl-De Groot verslag van haar psychoanalytische ontwikkeling, begonnen met de studie geneeskunde bij Jelgersma en het lezen van *Traumdeutung*, haar analyse bij Freud, een bewogen levensloop in Berlijn en Wenen en de <ondergrondse> psychoanalyse in de oorlog. Minzaam onderbroken door Frans Verhaeghe, kreeg ook Jaap van der Leeuw het woord, die het bij wapenfeiten hield, zoals de oprichting van de EPF en de wederopbouw van de psychoanalyse na de oorlog in Duitsland. De onderuitgezakte houding van het gehoor, dat in een kring van tafels was opgesteld, zou nu niet voorstelbaar zijn. Blijkbaar ging een laconieke houding met de vanzelfsprekende autoriteit van die tijd samen. Niet alles blijft hetzelfde. De opmerking van mevrouw Lampl-De Groot: <Alle mensen zijn moeilijk en ook analytici zijn moeilijk> is een bemoedigende relativering, zeker uit haar mond. Deze getuigenis van de psychoanalyse in Nederland, was er een van opkomst, waarbij gedurende de jaren zeventig sprake was van een steeds grotere bloei: <Toen elke hoogleraar psychiatrie nog psychoanalyticus was met doorlopend strijd, maar ook van succes afhankelijk van persoonlijke inspanningen en doorgaande inspiratie>, aldus mevrouw Lampl-De Groot. Het eerste deel van de middag bestaat uit zorgvuldig opgebouwde lezingen van dames met <archieflust>. Bij de eerste lezing *Traditie, canon en vernieuwing: Kanttekeningen bij voortgang en fricties van het vak* uit archiefmateriaal van Jaap Spanjaard brengt Gertie Bögels, psychoanalytica, de vergeten collega's Stärcke tot leven. De broers introduceerden het psychoanalytisch gedachtegoed in wetenschappelijke kringen en waren betrokken bij de oprichting van de vereni-

ging. De gedrevenheid in het <ontrafelen van het onbewuste> en een vroege strijd tegen de statistieken kwamen, immer actueel, tot uiting in de briefwisseling tussen Stärcke en Freud. Waarom August van het psychoanalytische toneel verdwijnt, vertelt deze lezing niet. In elk geval werd Stärcke eerst bejubeld door Freud en later weer opzij geschoven naar aanleiding van een misverstand over libido en doodsdrift: <Lieben ist sterben> in plaats van <Leben ist sterben>. Het spijt Freud voor Stärcke, dat hij (Stärcke) dit zo leest. Dat er zo weinig <Lebensraum> overblijft bij het meningsverschil met Freud, is in elk geval ook exemplarisch voor de splijtingsprocessen in het verenigingsleven die aan de orde kwamen. Hier gaat Christien Brinkgreve, Hoogleraar sociale wetenschappen, verder met haar lezing *Het belang van het verhaal, toen en nu* naar aanleiding van haar proefschrift uit 1984 over de geschiedenis van de psychoanalyse in Nederland met de blik van een buitenstaander. Een blik die nu, vierendertig jaar later, beter te verdragen is. Als een buitenstaander aan wie de toegang tot het archief van de NVPA ontzegd is door de 's ochtends getoonde van der Leeuw, krijgt Brinkgreve uiteindelijk inzage in het persoonlijke archief van Louis Tas. Brinkgreve analyseert de vestigingsstrijd van de psychoanalyse binnen het medisch-psychiatrische bolwerk ook als een onderlinge strijd en past hier het psychoanalytische gedachtegoed toe, het eigen <arsenaal> zoals ze het noemt met alle denkbare mechanismen. De psychoanalytische visie <Hoe naarder hoe waarder, hoe slechter, hoe echter>, blijkt ook hier op te gaan. Inhoudelijk steeds terugkerende thematiek van onderlinge conflicten <Wie mag het vak uitoefenen, wie mag opleider zijn, wat moet behouden worden en wat niet>, gaan onderliggend om macht, leidend tot processen van marginalisering bij afwijkende meningen, wegmasseren van conflicten en niet uitzoeken waarom iemand verdwijnt. Een geschiedenis van splijting als patroon. Nu is de drang tot samenwerken blijkbaar groter dan drang tot splitsing,

maar de geschiedenis herhaalt zich. Het blijft van belang ons af te vragen: Welke driften gaan in deze tijd ondergronds? Dankzij het verhaal en de kunst van het oordeelloos luisteren, blijft de spreekkamer de plaats bij uitstek om taboes van deze tijd te doorgronden. Voor deze vrijplaats van het luisteren en kijken moet steeds strijd geleverd worden. Zeker in de huidige tijd van hegemonie van het biologisch denken en het heersende regime van maat en getal, nog verergerd door de digitalisering. Door het benadrukken van tijdloze waarden van psychoanalyse, met toevoeging van een lacaniaans element van verlangen naar verbetering, raadt Brinkgreve ons aan bij een nieuw begin na de fusie desillusies eerst uit te spreken en te beleven en niet alleen op voornemens te varen. Hoopvol is in elk geval dat er nu meer openheid en interesse in de geschiedenis is. Na deze boeiende,

toch wat confronterende sessie, is er na de thee tijd voor een blik op de toekomst met snelle presentaties van actuele thema's door analytici die met één been in de academische wereld staan, Marjolein Stufkens vanuit de kinderaanlyse, Raymond Verboom vanuit een multiculturele werkwijze, Sacha de Reuver en Frans Schalkwijk vanuit een universitaire benadering, die hun visie en wensen hierbij uiteen zetten. In de geest van de dag dragen zij uit dat we zonder persoonlijke gedrevenheid nergens komen en we van ons moeten laten horen. Duveke Engels sluit de dag treffend af met 'De toekomst is al begonnen'. De geschiedenis van oprichting van de Nederlandse vereniging van Psychoanalyse, die gedurende de voorbereiding van deze dag was opgegaan in de Nederlandse Psychoanalytische Vereniging, is ingehaald.